

Mircea Rusnac

Ecourile bănățene ale revoluției anticomuniste maghiare din 1956

Puternica mișcare anticomunistă declanșată în Ungaria la 23 octombrie 1956 a zdruncinat din temelii lagărul sovietic, arătând într-un mod elocvent care era adevărata atitudine a popoarelor est-europene față de regimul pe care erau nevoite să îl suporte în perioada postbelică. Evenimente asemănătoare avuseseră loc și în Polonia, unde populația, inclusiv muncitorii, contestau vehement regimul comunist. Intervenția militară sovietică a pus capăt temporar mișcărilor contestatate, dar nu a rezolvat în niciun fel situația explozivă existentă pretutindeni.

România a cunoscut și ea momente de maximă tensiune între populație și autorități. După cum apreciau ulterior unii reputați istorici și politologi, în 1956 România s-a aflat imediat în urma Ungariei și a Poloniei în ierarhia mișcărilor anticomuniste și împotriva dominației sovietice. Ghiță Ionescu aprecia că „România a fost țara în care solidaritatea cu Ungaria a fost mai deschisă și mai puternic exprimată decât în orice alt stat satelit, cu excepția desigur a Poloniei.” (1) El mai adăuga în același sens: „De fapt, revoluția maghiară a produs în România o situație care ar fi putut erupe dacă revoluția nu ar fi fost înăbușită. Pentru regimul comunist din România, primejdiioase au fost primele zile ale lui noiembrie 1956.” (2) Iar Stelian Tănase preciza la rândul lui: „Tulburările din România au fost cele mai ample din întreg blocul sovietic, după Ungaria și Polonia.” (3)

În cadrul mișcării contestatate românești, Banatul a avut un rol primordial. Revolta studentească de la Timișoara a marcat punctul de apogeu al protestelor anticomuniste din întreaga țară. De ce tocmai Timișoara și Banatul, este întrebarea la care Ioan Munteanu răspundea în modul următor, caracterizând întregul context existent aici în anul 1956: „Organizarea și desfășurarea manifestației anticomuniste studențești în capitala Banatului nu sunt întâmplătoare. Vestul României și cu deosebire Banatul, de unde proveneau majoritatea studenților înscriși la facultățile timișorene, au resimțit mai mult și mai grav decât celelalte regiuni ale țării duritatea măsurilor represive luate de regimul comunist. Este o apreciere dureroasă, însă demonstrată de realitatea impusă aici de autoritățile comuniste în deceniile care au urmat celui de-al doilea război mondial. Structura etnică a populației, cu un număr mare de locuitori de limbă maternă germană, maghiară și sârbă, apoi modul de viață al bănățenilor, în general, foarte puternic ancorat într-un profund sentiment al dreptului la proprietate, au provocat autorităților comuniste o permanentă reacție de neîncredere și de ostilitate, care s-a materializat în cele mai brutale măsuri de represiune.” (4) După cum mărturiseau și principalii organizatori ai acțiunii, într-o remarcabilă reconstituire a evenimentelor, în special mediul studentesc timișorean se afla în momentul izbucnirii revoluției anticomuniste maghiare pe punctul de a erupe: „După izbucnirea revoluției în Ungaria, în 23 octombrie 1956, revoluție declanșată de studențime, atmosfera de la noi a devenit foarte încărcată. Ca și în 1989, la Timișoara revolta plutea în aer. Studențimea, și în mod implicit subsemnații, am considerat necesar să întreprindem ceva pentru a demonstra lumii întregi că situația de la noi din țară este cel puțin tot atât de rea politic, economic și social ca și cea din Ungaria, că suntem lipsiți de libertățile constituționale și că opunem rezistență la înrobirea comunistă.” (5)

Confruntate cu aceste tensiuni în creștere și nevoite să le facă față, autoritățile centrale și cele locale ale regimului au încercat să recurgă la unele măsuri preventive. Aceste măsuri nu făceau însă altceva decât să trădeze teama și nesiguranța pe care le cunoșteau comuniștii în asemenea momente de criză. De pildă, au fost contramandate toate întrunirile, manifestațiile sportive și culturale, adunările studențești etc., pentru a fi evitate orice aglomerări de oameni capabili de a fi

incitați la revoltă. Totodată, autoritățile au început să acorde un interes exagerat condițiilor de viață și de învățatură ale studenților. În același timp, propaganda de partid încerca să mistifice evenimentele din Ungaria, denaturând complet realitatea în privința lor. (6) Încă din 24 octombrie, alertate de ceea ce se petrecea în Ungaria, autoritățile comuniste române au emis circulara nr. 22 a C.C. al P.M.R., cu dispoziția fermă ca aceasta să fie prelucrată în toate unitățile economice, instituțiile publice, școli și facultăți. În urma acestor dispoziții, începând din 25 octombrie, activiștii de partid organizau ședințe cu muncitorii și țărani, precum și cu elevii și studenții din întreaga regiune Banat. Cu această ocazie însă, ei au fost puși în situația de a face cunoștință cu adevăratele opinii ale locuitorilor despre evenimentele aflate în curs de desfășurare și despre realitatea apăsătoare care domnea în întreaga țară. Ca urmare, la 27 octombrie a fost emisă circulara nr. 23 a C.C. al P.M.R., care o completa pe cea anterioară. Ea cerea luarea unor măsuri de îmbunătățire a aprovizionării populației cu produse alimentare, în speranța unei detensionări în extremis a situației. (7)

La 26 octombrie, toate cadrele universitare timișorene au fost convocate la un instructaj, cu care ocazie s-a hotărât să fie organizate ședințe pe grupe mici de studenți, pentru a putea fi mai ușor identificată starea lor de spirit și pentru a putea fi depistați cei care ar fi putut deveni potențiali instigatori ai unor manifestații ostile regimului. Aflând despre aceste manevre, studenții din anul V de la facultatea de mecanică a Politehnicii au început să dezbată situația încă din seara aceleiași zile, hotărând să dejoace planurile propagandei comuniste. Principalii exponenți ai acestui grup de studenți erau Aurel Baghiu, Caius Muțiu și Teodor Stanca. După cum avea să declare mult mai târziu Muțiu, el însuși a fost inițiatorul întrunirii, ca și al întregii mișcări care a urmat, Stanca a fost „ideologul” ei, iar Baghiu – principalul organizator. (8)

A doua zi, 27 octombrie 1956, la ora 11, când urma să aibă loc ședința cu studenții de la secția de mașini termice, condusă de asistentul Ștefan Rosinger, în sală s-au prezentat toți cei peste 100 de studenți din anul V. Rosinger a fost nevoit să participe la ședință împreună cu toți acești studenți. Cu această ocazie, ei au condamnat foarte vehement poziția oficialităților în legătură cu revoluția maghiară. „Mai mult, în cuvântul lor studenții au pus semnul egalității între situația economică și socială din Ungaria și cea din România și au subliniat că idealurile de libertate pentru care luptă tinerii maghiari se identifică cu ale lor. În cadrul acestei ședințe s-a lansat pentru prima dată ideea organizării unei adunări studențești, poate chiar pe centru universitar, în care persoane competente să fie invitate pentru a da răspunsuri la marile probleme ale zilei.” (9) În aceeași zi, la cantină, studenții au protestat violent împotriva condițiilor de alimentație. Nici ședințele celorlalte secții nu decurseseră mai „pașnic”.

Caracterizând situația instaurată încă din această primă zi a revoltei, Ioan Munteanu observa: „Se conturează încă din această fază a mișcării un alt element caracteristic important: accentuarea caracterului politic anticomunist. Axată inițial cu prioritate pe cerințele specifice mediului studențesc (îmbunătățirea hranei în cantine; ameliorarea condițiilor de cazare; înlăturarea disciplinelor de marxism; limitarea orelor de limbă rusă), în cursul desfășurării frământărilor și acțiunilor studențești, revendicările se diversifică și se radicalizează, accentul se pune pe cerințele care implică întregul spectru social-politic din societatea românească. Mișcarea, la început revendicativă, situată în planul obiectivelor proprii studențimii, se transformă într-o acțiune politică clară, care depășește ca importanță centrul universitar timișorean și dobândește o semnificație națională incontestabilă.” (10)

În ziua de 28 octombrie, studenții au început să se organizeze în vederea desfășurării mișcărilor ulterioare. Cei trei conducători își aminteau următoarele: „S-a căzut de comun acord asupra organizării unei adunări în vederea formulării unor revendicări politice, economice, sociale și studențești, concretizate în parte într-un memoriu redactat anticipat, precum și asupra organizării unor manifestații de stradă și a unor greve studențești. Această formă de organizare permitea ca în zilele următoare manifestațiile să fie extinse și la alte categorii sociale (muncitori, țărani, intelectuali, militari), precum și în alte centre universitare, putând astfel grupa toate forțele de opoziție existente la acea dată.” (11) Adunarea proiectată a fost stabilită a începe la 30 octombrie, ora 14.

Memoriul la care făceau referire organizatorii mișcării a fost redactat de Teodor Stanca. El era întocmit într-o formă moderată, dar punea sub semnul întrebării întregul program al guvernării comuniste. Între revendicările politice conținute în cuprinsul său se enumerau: lichidarea cultului personalității, retragerea imediată a trupelor sovietice staționate în România, libertatea presei și a cuvântului, potrivit prevederilor constituționale. În plan economic se solicitau: desființarea sistemului de norme din industrie, încheierea unor convenții și contracte economice cu toate statele în condiții reciproc avantajoase. Revendicările sociale se refereau la: reducerea cotelor din agricultură și a impozitelor populației, ridicarea nivelului de salarizare și în special a salariului minim în concordanță cu prețurile existente, reconsiderarea mecanismului de acordare a burselor pentru elevi și studenți, reducerea prețurilor la cantine și cămine, îmbunătățirea condițiilor de viață ale studenților. Pe linie de învățământ se solicitau: eliminarea limbii ruse ca limbă obligatorie și introducerea la alegere a uneia dintre cele patru limbi de circulație internațională, sesiune de examene deschisă, reducerea numărului orelor de marxism și de economie politică etc. (12)

Beneficiind și de acest program, mișcarea studențească ajunsese la momentul exprimării deschise. În acest scop, toți studenții au fost chemați să ia parte la adunare începând de la ora 9 a zilei de 30 octombrie 1956. „La orele 12 a fost anunțat, în mod oficial, și rectoratul Institutului politehnic, pentru a evita acuzația de adunare ilegală și pentru a face imposibilă anularea ei.” (13) Ea s-a ținut inițial, de la ora 14, în amfiteatrul 115 al facultății de mecanică. Continuând să sosească și alte mari grupuri de studenți de la facultățile de construcții și electrotehnică, spațiul a devenit în curând neîncăpător și, de la ora 15, ședința s-a desfășurat în sala cantinei din incinta facultății de mecanică. Și aceasta a devenit imediat arhiplină. La adunare participau acum peste 2.000 de studenți, din totalul de 4.287, câți număra întregul centru universitar Timișoara. (14) Dintre autorități au fost prezenți Petre Lupu (Pressman), membru al C.C. al P.M.R., Coriolan Drăgulescu, ministru adjunct al învățământului, Alexandru Rogojan, rectorul Institutului politehnic, precum și alți activiști de partid, între care era și Ilie Verdeț. „În luările lor de cuvânt, studenții și-au manifestat dezacordul față de încercările propagandei comuniste de a denatura evenimentele din Ungaria și au accentuat asupra similitudinii dintre starea economico-socială existentă în țara noastră și aceea care a provocat în Ungaria ridicarea poporului la luptă. Delegatul Bucureștiului, Petre Lupu, la solicitarea studenților, a admis discutarea liberă a oricăror probleme, asigurând vorbitorii că nu vor avea de suferit de pe urma poziției lor, dar arestările și condamnările care au urmat au infirmat promisiunile făcute. Au fost discutate deschis revendicările formulate în prealabil în memoriul redactat de organizatori, precum și o serie de alte cerințe, fără ca autoritățile prezente să poată răspunde la întrebările și solicitările noastre”, scriau Caius Muțiu, Teodor Stanca și Aurel Baghiu. (15)

În total, au luat cuvântul aproape 30 de studenți, care au prezentat „cu demnitate și cutezanță revendicările și convingerile democratice.” (16) Primul care a vorbit, conform înțelegerii anterioare, a fost Teodor Stanca. El i-a îndemnat pe cei prezenți să-și exprime cu fermitate convingerile și nemulțumirile. În continuare, el a făcut un aspru rechizitoriu guvernanților comuniști, arătând că: presa internă era total lipsită de obiectivitate și aservită intereselor sovietice; toată economia națională, și în special exploatarea de uraniu, se aflau sub controlul Uniunii Sovietice; poporul român trăia așa de greu și din cauza prezenței trupelor sovietice în țară; regimul comunist a adus întreaga societate românească la o situație de mizerie; se menținea cultul personalității; au fost anulate toate libertățile democratice. A urmat la cuvânt Caius Muțiu, care a adus și el acuze regimului comunist, îndemnându-și colegii să revendice plecarea trupelor sovietice din țară. Aurel Baghiu a continuat în același spirit: în România nu exista libertatea cuvântului și a presei; cetățenii care spuneau adevărul erau arestați și trimiși în lagăre de muncă forțată; România era o țară bogată, dar locuitorii ei erau flămânzi și dezbrăcați; oamenii erau înșelați de propaganda mincinoasă a regimului. Heinrich Drobny a adăugat că sistemul cotelor din agricultură era dezastruos pentru țărăniște; normele din întreprinderile industriale erau greu de realizat și în disproporție cu salariile muncitorilor; prezența trupelor sovietice în România era nejustificată la 11 ani de la terminarea războiului și se impunea retragerea lor imediată. (17) Și Valentin Rusu a ridicat problema staționării trupelor sovietice în România. Studentul Ghibu a cerut să se țină un moment de reculegere pentru

patrioții căzuți în Ungaria. Alexandru Dărăban și Eugen Gavrea au ridicat problema uraniului de la Băița, care era dat Uniunii Sovietice. (18) În numele studenților de la zootehnie, Gheorghe Păcuraru s-a declarat de acord cu cererile formulate anterior de colegii săi. Ioan Holländer a cerut să fie publicate în presă revendicările lor și difuzate în masă. Cornelia Ionescu s-a declarat și ea împotriva staționării trupelor sovietice în țară. Oswald Broch a afirmat că presa și radioul erau mincinoase, pronunțându-se împotriva „specialiștilor” sovietici care lucrau la zăcămintele de uraniu și „calomniind” relațiile României cu Uniunea Sovietică. Remus Sitaru și Mircea Popovici au spus că politica partidului era greșită la sate. (19) Au mai luat cuvântul Octavian Vulpe, Aurelian Păuna, Teodor Ciomocoș, Marțian Lazăr și mulți alții. Iulian Stanciu a spus că mâinile oamenilor erau încătușate, cerând totodată ca trupele sovietice să părăsească teritoriul României. (20) Ceilalți vorbitori au abordat și alte chestiuni, specifice învățământului universitar, precum problema burselor, eliminarea orelor de marxism, dorința ca orele de limbă rusă să devină facultative, reducerea prețului mesei la cantină, sesiune deschisă de examene etc. Miile de studenți participanți la adunare au ovaționat îndelung aceste luări de cuvânt, huiduindu-i, totodată, vehement pe reprezentanții autorităților prezenți în sală. Într-un referat întocmit la 5 noiembrie de regionala P.M.R. Banat „privind acțiunile și manifestările dușmănoase care au avut loc în orașul Timișoara în ultima perioadă de timp”, se menționa: „Se poate aprecia că de la început adunarea s-a desfășurat într-o atmosferă încărcată de huiduieli la adresa partidului și guvernului, întreținută de elemente dușmănoase, antrenând până la urmă majoritatea studenților participanți la adunare.” (21)

Participanții la adunare scandau și unele lozinci, precum: „Afară rușii din țară!”, „Jos mâinile de pe Ungaria!”, „Ce caută rușii la uraniu și petrolul nostru?”, „Unde este grâul nostru?”, „Vrem libertate!”, „Ne-am săturat de robie!”, „Cerem libertatea presei și cuvântului prevăzute în constituție!” etc. Cei trei inițiatori își aminteau referitor la acel moment: „S-a discutat despre politica economică falimentară a țării, despre situația țărănimii și a muncitorimii, de politica noastră externă subordonată Moscovei, de staționarea trupelor sovietice în România, de comerțul nostru exterior care se derula în condiții inechitabile, de nivelul de trai și studiu ale studențimii, de autonomia universitară etc.” (22) Pe scurt, se poate spune că studenții au schițat cu acel prilej întreg tabloul sumbru al societății românești din acel moment.

Pentru a evita răspunsurile la problemele concrete ridicate de studenți, autoritățile prezente au ales tactica tergiversării, părăsind sala cu promisiunea că peste trei zile, la 2 noiembrie, vor reveni la discuții, având însă nevoie de acest răgaz pentru a informa conducerea de partid și de stat. După ora 18, când a avut loc această retragere, atmosfera în sala cantinei a devenit incandescentă, studenții aprobând punct cu punct memoriul redactat de organizatori, pe care l-au completat și cu alte revendicări. În continuare, a fost ales un comitet studentesc, alcătuit din reprezentanți ai tuturor facultăților, care urmau să prezinte memoriul autorităților locale. Din acest comitet făceau parte, printre alții, Aurel Baghiu și Heinrich Drobny de la facultatea de mecanică, Octavian Vulpe de la facultatea de medicină, Aurelian Păuna și Teodor Ciomocoș de la facultatea de construcții și Gheorghe Păcuraru de la facultatea de zootehnie. Dacă nu se primea niciun răspuns de la autorități până la 2 noiembrie, după această dată erau prevăzute a avea loc manifestații și greve de protest. Cu această hotărâre, în jurul orei 20 adunarea a luat sfârșit.

În ciuda promisiunilor făcute de autorități în timpul ședinței, deja începând cu orele 16-17, Securitatea, Miliția și armata au început să înconjoare zona cantinei cu tancuri și mașini cu prelată. La ora 21, autoritățile au trecut la ofensivă. Numeroși studenți, în primul rând organizatorii mișcării, au fost arestați chiar în incinta cantinei și duși în beciurile Securității. Alte câteva sute de studenți au fost transportați cu camioanele la niște baracamente aparținând armatei din comuna Becicherecu Mic, situată la 20 km de Timișoara. Arestările au continuat și pe parcursul întregii nopți care a urmat. A doua zi, printr-o dispoziție specială a Ministerului învățământului, cursurile universitare de la Timișoara au fost suspendate pe timp nelimitat, pentru a se preveni declanșarea grevelor și a manifestațiilor care erau proiectate.

După cum reiese din documentele autorităților, această reacție de maximă duritate a fost ordonată de la cel mai înalt nivel al conducerii partidului și a țării: „Măsura acestei represiuni în masă nu a aparținut autorităților locale, speriate de amploarea luată de mișcarea studentescă, ci

chiar biroului politic al C.C. al P.M.R., care în ședința sa din 30 octombrie 1956 a hotărât arestarea participanților la mitingul de la Politehnică și transportarea lor într-un loc special.” (23) Tot la 30 octombrie, regiunile Timișoara, Oradea și Iași au fost plasate sub jurisdicție militară specială și nici unui străin nu i se mai permitea să intre nici în Moldova și nici în Transilvania. O paradă militară pentru ziua de 7 noiembrie a fost anulată, după o scurtă ezitare. (24)

Tot în seara de 30 octombrie a fost constituit la regionala Banat a P.M.R. un Comandament politic militar, condus de Emil Bodnăraș și compus din reprezentanți ai armatei, Securității și organelor de partid centrale și locale (inclusiv Alexandru Moghioroș, Ilie Verdeț, Petre Lupu, generalul Marcu Stan, generalul Dragnea, colonelul Vasile Negrea etc.). În Timișoara au fost aduse de urgență întăriri militare. La 1 noiembrie, într-o ședință a acestui comandament, generalul Dragnea declara că „toate unitățile militare sunt în alarmă. Cazărmile sunt ticsite cu militari din alte părți.” Iar, cu același prilej, Alexandru Moghioroș a informat comandamentul că la nivelul C.C. al P.M.R. și al guvernului s-a decis ca, dacă acțiunile protestatare ale studenților nu puteau fi înăbușite până la 3 noiembrie, centrul universitar Timișoara să fie desființat! (25)

Însă mișcarea studențească, odată declanșată, nu putea fi oprită prin recurgerea la asemenea măsuri. În 31 octombrie, la ora 10 dimineața, în semn de solidaritate cu cei arestați și cerând eliberarea acestora, a avut loc o mare demonstrație, la care au luat parte aproape 1.000 de studenți, conduși de Gheorghe Păcuraru și Octavian Vulpe. Demonstrații au pornit de la Institutul agronomic din vecinătatea Pieței Maria și au ajuns în centrul orașului, în dreptul catedralei. Acolo, în Parcul Stalin, au fost și ei înconjurați de trupele de intervenție ale Securității și Miliției. Studenții scandau: „Vrem eliberarea colegilor!” Autoritățile acționau din nou extrem de brutal, lovindu-i cu pumnii, cu bastoanele de cauciuc, cu cizmele și cu paturile armelor. Au fost trase și focuri în aer, sau după cei care încercau să fugă. Sub privirile îngrozite ale locuitorilor orașului, întregul grup al manifestațiilor a fost înconjurat și silit să urce în camioanele militare. (26)

În aceeași zi, studenții de la facultatea de medicină, conduși de Victor Diaciuc, au intrat în grevă, în semn de solidaritate cu cei arestați și în scop de a solicita eliberarea acestora. Ei au fost, la rândul lor, înconjurați de 70 de ofițeri și soldați înarmați, care i-au somat să iasă din cămin. Din nou au fost trase zeci de gloanțe, atât în aer, cât și în ferestrele căminului. Numeroase gloanțe au pătruns în interiorul căminului prin geamurile camerelor nr. 56, 62, 84 și 85. (27) Și acești studenți au fost arestați.

Imediat după derularea tuturor acestor mișcări studențești, elevii de liceu de la școlile medii nr. 1 și nr. 5 din Timișoara au manifestat și ei în centrul orașului în semn de solidaritate cu solicitările studenților și în favoarea eliberării celor arestați. La rândul lor, aproximativ 30 de elevi au fost și ei arestați și duși în beciurile Securității. Ei au fost însă puși în libertate după câteva zile de anchete. (28)

De altfel, starea de spirit a populației întregii regiuni Banat era în acel moment extrem de ostilă față de exponenții regimului comunist, după cum reieșea și din materialul de sinteză elaborat în noiembrie 1956 de regionala P.M.R. Banat. Aici erau menționate zeci de localități rurale și numeroase întreprinderi industriale din Timișoara, Arad, Lugoj sau Reșița în care cetățenii se pronunțau pe față împotriva normelor mari, a salariilor mici, a cotelor împovărătoare din produsele agricole, împotriva prezenței trupelor sovietice în România și a înfeudării țării intereselor U.R.S.S. (29) Notele informative care soseau zilnic de la întreprinderi și din localități menționau că „manifestările antisovietice sunt tot mai numeroase. Se discută intens că lipsurile mari din aprovizionarea populației se datorează prezenței trupelor sovietice.” (30) Totodată, pe zidurile instituțiilor publice erau inscripționate lozinci anticomuniste. La Timișoara se scria: „Vrem pâine. Suntem împotriva U.R.S.S.” La Lugoj au fost răspândite manifeste cu următorul conținut: „Muncitori, studenți și elevi, grăbiți lupta voastră pentru eliberarea României de sub jugul sovietic. Luați exemplul poporului ungar. Jos Gheorghiu-Dej cu clica lui de parveniți. Luptați pentru o viață mai bună și pentru libertate.” Iar la Făget au fost lipite pe pereți afișe cu următorul text: „Noi, cetățeni ai României, luptăm pentru următoarele cauze: 1) Înlăturarea regimului comunist, regim de teroare; 2) Plecarea armatei sovietice și a tuturor paraziților sovietici care trăiesc din bunurile poporului român; 3) Vrem o țară liberă, dorim relații cu țările din apus; 4) Dorim libertate și pâine.

Să luptăm ca frații unguri.” (31) În comuna Șandra, locuitorii l-au lovit pe un ofițer sovietic care încerca să procure alimente. În Timișoara a fost împușcat un ofițer de Miliție. Și în alte localități erau bătuti și alungați activiștii de partid și securiștii. Documentele redactate de autorități concluzionau: „Nu trebuie neglijat însă faptul că ultimele evenimente au produs o surescitare generală. Se văd mai multe fețe posomorâte și întunecate decât vesele și nervozitatea generală domnește.” (32)

În mediul rural situația era, de asemenea, explozivă. Populația satelor refuza să mai achite cotele, activiștii și colectorii erau atacați și bătuti, se cerea anularea colectivizării. Autoritățile menționau că „activiștii de partid au întâmpinat greutăți în lămurirea maselor, în lumina precizărilor făcute de partidul nostru, datorită faptului că prin radio Budapesta au fost comunicate multiple probleme, pe care diferiți cetățeni le ridică și, ca atare, nu pot da răspunsuri convenite. La aceasta se adaugă greutăți în aprovizionarea maselor, asupra căreia (sic!) e necesar să se insiste foarte mult.” (33)

În aceste condiții, regimul a considerat că represiunea împotriva organizatorilor și a participanților la mișcările studențești din Timișoara trebuia să fie extrem de dură, pentru a descuraja populația să încerce să întreprindă acțiuni asemănătoare. În total, au fost arestați și duși la Becicherecu Mic sau la cazărmile grănicerilor de pe Calea Lipovei circa 2.000 de studenți și studente. Timp de câteva zile, acolo a fost efectuată trierea lor, fiind reținuți mai departe 868, adică o cincime din totalul studenților timișoreni. (34) Ceilalți au fost eliberați în schimbul redactării unor declarații de desolidarizare cu acțiunile și revendicările din perioada revoltei. Totodată, în declarații se solicita și pedepsirea organizatorilor acțiunii. (35)

Dar, cu toate măsurile dure luate de Comandamentul politic militar, studenții au cedat cu foarte multă greutate. Zile în șir au fost exercitate presiuni asupra lor pentru a semna declarațiile de desolidarizare cu acțiunile politice întreprinse. Astfel, studenții de la facultatea de zootehnie au refuzat să semneze declarațiile până la 2 noiembrie, cursurile fiind reluate abia la 3 noiembrie. (36) Refuzuri directe, amânări sau rețineri de la semnarea declarațiilor s-au înregistrat la toate facultățile. De exemplu, mulți studenți au respins textul întocmit de autoritățile comuniste și au redactat declarații proprii.

Procesele intentate principalilor organizatori ai mișcărilor studențești s-au desfășurat la Tribunalul militar Timișoara, pe mai multe loturi. În primul lot au fost condamnați opt arestați: studenții Caius Muțiu, Teodor Stanca și Aurel Baghiu la câte 8 ani, Friedrich Barth la 6, profesorul Gheorghe Pop la 5, Ladislau Nagy la 4, Nicolae Balaci și Aurelian Păuna la câte 3. Procesul acestui lot a avut loc în 15-16 noiembrie, iar sentința nr. 462 a fost dată la 22 noiembrie 1956. (37) Cea mai gravă acuzație era „crima de uneltire contra ordinii sociale”, prevăzută în art. 1, lit. c din decretul nr. 199/1950, care prevedea pedepse între 15 ani și condamnarea la moarte. Cu ocazia pronunțării sentinței, încadrarea a fost totuși schimbată în „delictul de agitație publică”, conform art. 327 alin. 3 din Codul Penal, care prevedea pedepse de maximum 10 ani. „Modul de derulare a anchetelor, punerea sub acuzare și procedura de acordare a condamnărilor sunt deosebit de semnificative pentru regimul comunist. Dovedesc brutalitatea anchetelor, punerea sub acuzare cu încadrări la maxim și fixarea în cele din urmă a condamnărilor nu de către completul de judecată, ci de partid conform intereselor de moment ale acestuia (respectiv de C.C. al P.M.R.). Dovedește indubitabil inexistența unei justiții libere.” (38)

Al doilea lot cuprindea 21 de studenți. Sentința nr. 492 a fost dată la 13 decembrie 1956. Ei au fost condamnați astfel: Valentin Rusu la 7 ani, Heinrich Drobny la 6, Octavian Vulpe și Iulian Stanciu la câte 3, Gheorghe Păcuraru și Victor Diaciuc la câte 2, Ioan Petca, Axente Țerbea și Ioan Ilca la câte 1 an, Cornel Cormoș la 6 luni, Alexandru Dărăban, Dezideriu Lazăr, Romulus Tașcă, Mircea Moraru și Cristian Matei la 1 an, Valentin Radu la 6 luni, Nicolae Boldea și Gheorghe Tămaș la câte 3 luni, iar Marius Paul, Teodor Ciomocoș și Ioan Mihalca au fost achitați. Judecarea recursurilor a avut loc la Tribunalul militar Cluj la 11 februarie 1957, fiind reduse unele pedepse, dar nu cele ale conducătorilor mișcării. Într-un al treilea proces, în septembrie 1957, profesorul Ilie Haiduc a fost condamnat și el la 7 ani. (39)

În aceste procese, un număr de 29 de conducători ai mișcărilor studențești au fost

condamnați la un total de 79 ani închisoare, 81 au fost exmatriculați și 126 au primit diverse alte sancțiuni. (40) Cei condamnați și-au petrecut următorii șapte ani la închisoarea din Gherla și în coloniile de muncă din Balta Brăilei și din Delta Dunării. (41) După ispășirea anilor de închisoare, mulți studenți timișoreni, considerați în continuare de autorități a fi periculoși pentru regim, au fost trimiși în domiciliu obligatoriu în Bărăgan pentru câte un an sau doi. A fost cazul lui Aurelian Păuna, Octavian Vulpe, Iulian Stanciu, Gheorghe Păcuraru sau Axente Țerbea. (42)

Faptul că mișcarea studențească din Timișoara a fost receptată ca un mare semnal de alarmă de către autoritățile întregului lagăr comunist este demonstrat în cel mai înalt grad de următorul eveniment: însuși liderul Partidului Comunist Sovietic și implicit al întregului lagăr, Nikita Hrușciiov, o menționa în cel mai public și mai oficial mod cu putință. La 8 noiembrie 1956, el remarcă în chip semnificativ, adresându-se Comsomolului moscovit, că „au existat unele porniri nesănătoase” în rândul studenților „în una din instituțiile de educație din România.” Prin urmare, el felicita partidul din România pentru că luase măsurile necesare pentru a le face față repede și eficient. (43)

Aparent, mișcarea studenților a fost înfrântă. Dar urmările ei în timp au fost deosebit de însemnate. Trebuie amintit faptul că, în aceleași zile ale revoluției maghiare, mișcări de mai mică amploare s-au petrecut și în centrele universitare București și Cluj. În consecință, la ședința biroului politic al C.C. al P.M.R. din 13 noiembrie 1956 a fost înlocuită întreaga conducere a Ministerului învățământului: ministrul Ilie Murgulescu și locțiitorii săi Coriolan Drăgulescu (al cărui fiu participase la mișcările studențești de la Timișoara!) și Teodor Bugnariu au fost schimbați cu Miron Constantinescu, noul ministru, fiind secondat de Ladislau Banyai, Constantin Nicuță și Gheorghe Ploșteanu. (44) În continuare, a început să fie pus accentul tot mai mult asupra asociațiilor studențești, create încă din vara anului 1956, care vor prinde contur până la sfârșitul anului. În decembrie 1956 apărea și primul număr al revistei Asociațiilor studențești din R.P.R., *Viața studențească*, cu un editorial semnat de Ion Iliescu, secretar al C.C. al U.T.M. și președinte al Comitetului de organizare a asociațiilor studențești din R.P.R. (45)

În anii imediat următori, și principalele revendicări ale studenților vor fi satisfăcute. „În orice caz, protestele și-au atins scopul”, considera Dennis Deletant. (46) La 19 ianuarie 1957, Ministerul colectărilor a fost desființat, iar la 21 ianuarie, prin decretul nr. 728, erau desființate și cotele obligatorii de produse agricole, vegetale și lapte. (47) Investițiile în industria grea au fost reduse substanțial în anul 1957, deși în 1958 s-a revenit la o industrializare accelerată. Totodată, în vara anului 1958, trupele sovietice au fost retrase de pe teritoriul României. (48)

Evident, cererile studenților, reflectând problemele cu care era confruntată întreaga societate românească din acel moment, fuseseră cu mult mai numeroase și mai ample, însumarea lor conducând în mod inevitabil la prăbușirea regimului comunist. Acest fapt nu s-a petrecut însă decât cu 33 de ani mai târziu, printr-o revoluție declanșată, deloc întâmplător, tot la Timișoara. Până atunci însă, întreaga națiune a mai avut de îndurat, ca și celelalte națiuni captive din răsăritul Europei, nenumărate privațiuni și insatisfacții. În primul rând, sfârșitul anilor '50 era foarte asemănător cu începutul lor, revenirea la stalinism producându-se cu o deosebită frenezie. Contextul nu făcea decât să îi dea dreptate lui Ghiță Ionescu, care, parafrazându-l pe Voltaire în alte împrejurări, aprecia cu teamei că așa-zisa „Republică Populară Română” nu era în realitate nici republică, nici populară și nici română. (49)

Note:

1 Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, București, 1994, p. 306.

2 Ibidem, p. 307.

3 Stelian Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej 1948-1965*, București, 1998, p. 126.

4 Ioan Munteanu, *Manifestația anticomunistă a studenților de la Timișoara din octombrie 1956. Semnificația politică națională*, în *Analele Sighet* 8. Anii 1954-1960: fluxurile și refluxurile stalinismului, București, 2000, p. 636.

5 Caius Muțiu, Teodor Stanca, Aurel Baghiu, *Mișcările studențești anticomuniste din*

octombrie 1956 din Timișoara, văzute și prezentate de inițiatorii și principalii organizatori, în *Analele Sighet 8*, op. cit., p. 669.

6 Ibidem, p. 669-670.

7 Teodor Stanca, Acțiunile P.C.R. de reprimare a mișcărilor studențești anticomuniste. Timișoara – octombrie 1956, în *Analele Sighet 8*, op. cit., p. 692.

8 Mihaela Sitariu, *Rezistența anticomunistă. Timișoara 1956*, București, 1998, p. 115.

9 Caius Muțiu, Teodor Stanca, Aurel Baghiu, op. cit., p. 671.

10 Ioan Munteanu, op. cit., p. 643-644.

11 Caius Muțiu, Teodor Stanca, Aurel Baghiu, op. cit., p. 671.

12 Ibidem, p. 678.

13 Ibidem, p. 672.

14 Ioan Munteanu, op. cit., p. 645; Maria Someșan, Mircea Iosifescu, *Ecourile și consecințele revoluției maghiare din 1956 în universitățile din România*, în *Analele Sighet 8*, op. cit., p. 626.

15 Caius Muțiu, Teodor Stanca, Aurel Baghiu, op. cit., p. 672-673.

16 Ioan Munteanu, op. cit., p. 645.

17 Ibidem, p. 645-646.

18 Mihaela Sitariu, op. cit., p. 68.

19 Ibidem, p. 69.

20 Ibidem, p. 70.

21 Ioan Munteanu, op. cit., p. 647.

22 Caius Muțiu, Teodor Stanca, Aurel Baghiu, op. cit., p. 674.

23 Ioana Boca, *1956 – un an de ruptură. România între internaționalismul proletar și stalinismul antisovietic*, București, 2001, p. 139.

24 Ghiță Ionescu, op. cit., p. 303-304.

25 Ioan Munteanu, op. cit., p. 650.

26 Caius Muțiu, Teodor Stanca, Aurel Baghiu, op. cit., p. 675.

27 C. Cristescu, *La Timișoara, cu 33 de ani înainte...*, în *Magazin istoric*, nr. 10/1996, p. 12-13.

28 Caius Muțiu, Teodor Stanca, Aurel Baghiu, op. cit., p. 677.

29 Ioan Munteanu, op. cit., p. 640.

30 Ibidem.

31 Ibidem, p. 640-641.

32 Ibidem, p. 641.

33 Mihaela Sitariu, op. cit., p. 151.

34 Ioan Munteanu, op. cit., p. 651.

35 Caius Muțiu, Teodor Stanca, Aurel Baghiu, op. cit., p. 676.

36 Ioan Munteanu, op. cit., p. 652.

37 Aurel Baghiu, *Procesul lotului 1 al studenților de la Timișoara – noiembrie 1956*, în *Analele Sighet 8*, op. cit., p. 704-709.

38 Caius Muțiu, Teodor Stanca, Aurel Baghiu, op. cit., p. 676-677.

39 Ibidem, p. 676.

40 Ioan Munteanu, op. cit., p. 655.

41 Maria Someșan, Mircea Iosifescu, op. cit., p. 627.

42 Ioana Boca, op. cit., p. 172.

43 Ghiță Ionescu, op. cit., p. 307.

44 Ioana Boca, *Urmările mișcărilor studențești din toamna anului 1956*, în *Analele Sighet 8*, op. cit., p. 660.

45 Ibidem, p. 663-664.

46 Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc 1948-1965*, Iași, 2001, p. 198.

47 Mihaela Sitariu, op. cit., p. 171.

48 România. Retragerea trupelor sovietice 1958, coordonator Ioan Scurtu, București, 1996, passim.

49 Ghiță Ionescu, op. cit., p. 20.